

Çocuk ve Gençlik Edebiyatına Dair Hedefler, Umutlar

Şebnem KANOĞLU*

Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatımızda Gelişmeler:

Çocuğa görelik ilkesine göre yazılmış, nitelikli çocuk edebiyatı eserlerinin uygun bir mecra bulunup okuyucuyla bir şekilde buluşabileceğini düşünüyorum ben. (Hikâye ve romanın şansı biraz daha yüksek tabii. Şiir, deneme vb. türler için bunu aynı rahatlıkla söyleyemem ne yazık ki...) Çocuk ve gençlik edebiyatında usta kalemlerin sayısının çok az oluşu, çocuk ve gençlik edebiyatının ehemmiyeti ve ciddiyetinin anlaşılmamış oluşunu (yazarlar, eğitimciler, ebeveynler ve hatta yayıncılar tarafından) daha büyük bir sorun olarak görüyorum. Buna bağlı olarak pek çok olumsuzluk yaşıyoruz. “Ucuz kitap”, kitap seçiminde en önemli kriter oluveriyor mesela. Çocuklar bir editörün denetiminden geçmemiş; pedagojik kriterler göz önünde bulundurulmaksızın yazılmış; edebî niteliği olmayan; kurgu gücü zayıf; olay örgüsü kopuk, mantık hatalarıyla dolu; dili, üslubu oturmamış, kötü metinlerle / kitaplarla muhatap ediliyor. Yayınladığınız ya da yayınlamak istediğiniz nitelikli eserler bu kötü kitapların arasından sıyrılıp çok az sayıdaki okuyucuya ulaşabiliyor, bu çok üzücü. Ayrıca hem nitelikli yazar bulmanın güçlüğü hem yerli üretim yapmanın meşakkati (yazım, çizim, edisyon ve bunlara bağlı olarak kitabın uzun hazırlanma süreci) hem popüler kültürün baskısıyla yayıncıların pek çoğu çeviri yayınlara yöneliyor. Bu yönelim piyasayı -edebî değeri yüksek olanlar müstesna- klişe konuların etrafında kurgulanmış aksiyon dozu yüksek, ağırlıklı olarak bilim kurgu, fantastik gibi türlerde, yerel kültürden uzak kitaplarla dolduruyor. Tüm bu sorunların üstesinden ancak çocuk ve gençlik edebiyatı eleştirisi mekanizmasının işlerlik kazanması ve daha da önemlisi bilinçli ebeveynlerin, eğitimcilerin artması ile gelebileceğimize inanıyorum.

Çocuk ve gençlik yayımlarında yaşanan sorunlar bir yana, gelişmelerden de söz etmek gerek. Aslında bu biraz da bardağın dolu tarafını görmeye çalışmak gibi... Her ne kadar nitelikli yazarların azlığından söz etsek de yıldan yıla bu alana ilişkin ilginin, farkındalığın arttığını gözlemleyebiliyoruz. Çocuk edebiyatının üniversitelerde ders olarak okutulmaya başlanmış olması, akademik camianın düzenlediği “çocuk ve gençlik edebiyatı” konulu sempozyumlar ve paneller, yayıncıların sayısındaki artış, bu ilgiyi tetikleyen unsurlardan birkaçı. Böyle böyle çocuk ve gençlik yayımlarında kalem oynatan yazar, editör ve çizerlerin sayısı artıyor. Alanda kazanılan mesleki tecrübe, uluslararası fuarlara iştirak edilerek edinilen görgü ve deneyim, çocuk ve gençlik yayımları için emek veren, kafa yoran insanların niteliğini artırıyor, geleceğe ilişkin umutları yükseltiyor. Bu ka-

* *Timaş Çocuk Yayınları Editörü.*

zanımlarla özgün, yerel, edebî niteliği olan çocukların severek okuyacakları kitapların sayısının giderek artacağını düşünüyorum.

Gelişen teknolojiyle birlikte çocuk ve gençlik kitaplarında biçimsel ve içerik olarak da günden güne yenilikler gözlemlemek mümkün. Her ne kadar “Kitap özünü yitiriyor mu? Giderek oyuncağa, bilgisayara mı dönüşüyor?” sorularını akla getirse de bu yenilikler, çocuğa kitabı sevdirecek araçlar olarak kullanıldığı sürece olumlu olarak değerlendirilebilir. Bunlardan istifade ederken akıldan çıkarılmaması gereken, kitabın yalnızca bir ticaret metası olmadığı, çocuğun duygu, düşünce dünyasını geliştiren, karakter gelişimini destekleyen, çocuğa duyarlılık ve bilinç kazandırabilen bir eser olması gerektiği... Bu nitelikleri sağlayıp koruyabilmek de en çok yayıncılara ve editörlere düşüyor kanımca.

e-kitap Hazırlığı

Bu oldukça kişisel bir soru. Elimden geldiğince takip etmeye çalışıyorum. e- kitap, z-kitap ve uygulamaların (aplikasyonların) sağladığı olanakları, bu olanaklar doğrultusunda ne gibi çalışmalar yapılabileceğini hayal ediyorum. Ancak teknik kısmıyla ilgili olduğum pek söylenemez. Editörün vazifesinin bir kitap metninin ne tür interaktif atraksiyonlarla desteklenebileceğini hayal edip uygulanabilirliği varsa dijital yayıncılık alanında uzman bir ekiple bunları gerçekleştirmek olduğunu düşünüyorum. Yayınevimizde şu anda e- kitap ve türevleri üzerine çalışan böyle bir ekibimiz var.

e-kitabın artıyor fiziki kitabın azalıyor oluşu, mesleki açıdan beni çok ürkütmüyor. Dijital kitap editörlüğü ile fiziki kitap editörlüğünün gerekliliklerinin temelde aynı olduğunu düşünüyorum. Editörlük mesleği zaten temelde sürekli yenilikleri takip edip öğrenmeyi zorunlu kılıyor. Gerektiğinde meslek içi eğitimle uyum sağlamak eksiklikleri gidermek her zaman mümkün...

Yazar ve Çizerlere Yönelik Program ve Projeler:

Bunun ilk akla gelen yolu aslında yarışmalar düzenlemek. Genç Timaş olarak bunu geçmişte, iki yıl üst üste, yaptık (2011/2012 Genç Timaş Roman Yarışması). Zahmetli bir yol olsa da yarışmaların istifadesine inanıyorum. Hem yazarlar, çizerler nezdinde alana ilişkin böyle bir farkındalık oluşturuyor hem bir fırsat olarak algılanıyor.

Kitaplarımızın uluslararası yayın piyasasına sunulması, yurt dışındaki yayınevlerine telif satışının gerçekleşmesi yahut uluslararası dernek, akademik kurum vs. tarafından kitaplarımız vasıtasıyla müelliflere verilebilecek olası ödüller, yazarlarımız ve çizerlerimiz için diğer motivasyon kaynakları. Yayınevi olarak bu tür organizasyonları takip ediyor, bunlara iştirak ediyor, eser sahiplerini yönlendiriyoruz. Ayrıca telif hakları sorumlusu arkadaşlarımız yurt dışı telif satışı ile bizzat ilgileniyor.

Bunların dışında yazar ve çizerlerin üretimini desteklemek için yayın piyasasında genel olarak telif koşullarında düzenlemeler yapılabilir. Çizerlerimizin eserlerine yer verdiğimiz kişisel yahut karma sergiler hazırlanabilir. Ayrıca yazar-okur / çizer-okur buluşmalarının (imzalar, okumalar, atölyeler) yazarlarımızın ve çizerlerimizin motivasyonunu artıran önemli etkinlikler olduğunu düşünüyorum. Bu tür etkinlikler sıklaştırılıp farklı formatlarda uygulanabilir. Bu ve benzeri organizasyonlar elbette editörler olarak bizlerin destek verdiği ancak pazarlama-halkla ilişkiler birimlerinin kurgulayıp yürüttüğü çalışmalar.

Çocuk Edebiyatımızın Yerel Çocuk Sorunları:

Kısaca cevap verecek olursam ne yazık ki hayır, yahut yok denecek kadar az. Yalnız bu, bana kalırsa küresel bir sorun. Tüm dünyayı avucunun içine alan ve insanları tek tipleştiren popüler kültür, pek çok sektörde olduğu gibi çocuk yayıncılığını da etkisi altına almış durumda. Bununla mücadele etmek, alternatif eserler ortaya koymak adına bu farkındalığı da önemsemek gerek. Yalnız burada yadsınmaması gereken bir husus var, o da çocuk beğenisi. Yerel çocuk sorunlarına eğilen bir çocuk edebiyatı eseri ortaya konduğunda bu eser aynı zamanda çocuklar tarafından sevilerek okunmalı. Bu handikabın çocuk edebiyatımızın güncelliğini koruyan sorunlarından biri olduğunu düşünüyorum. Yerel lakin klişeleşmiş, arabesk konular etrafında dönen; uzun cümleleri, çocukların dünyalarında yeri olmayan betimlemeleri ile çocuklar için sıkıcı kitaplar, nitelikli eserlerin ortaya çıkması ve yaygınlaşmasına, en az eleştirdiğimiz popüler çocuk kitapları kadar olumsuz tesir ediyor. Bunun için yapılması gereken, bugünün çocuğunu, onun ilgi, ilgi ve beğenilerini iyi tanıyan yazarların ve çizerlerin sözünü ettiğimiz farkındalıkla eserler ortaya koymaları, yayınevlerinin de bu eserleri aynı hassasiyetleri gözeterek yayına hazırlayıp sunmaları... Bu başarılabilirdiği sürece ben, kültürümüzden beslenen, yerel çocuk sorunlarını, edebî, tarihî, sanatsal motifleri işleyen özgün eserler ortaya konabileceğine, piyasada bunların fark edilip yaygınlaşabileceğine ve hatta bu özellikteki eserlerin yurt dışında da ilgi göreceğine inanıyorum ki ancak böyle eserler gelecekte de okunmaya devam edecek, çocuk edebiyatı literatürüne girecek ve saygıyla anılacak eserler olacaktır.



Resim: Nurten Deliorman